

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης
σε συνεργασία με το
ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Επικοινωνιών
με τίτλο : «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»

**ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΘΕΣΜΟ ΤΗΣ
ΠΑΡΑΛΛΗΛΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ**

**PERCEPTIONS OF SECONDARY EDUCATION SPECIAL EDUCATIONAL
NEEDS TEACHERS IN THE ATTICA REGION ABOUT THE PARALLEL
SUPPORT PROGRAMME**

Της

Μπαζπάνη Αμαλίας

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται

Στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του Προγράμματος
Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης

του Τ.Ε.Φ-Δ.Π.Θ σε συνεργασία με το ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος – Ινστιτούτο με τίτλο:
«Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

1^{ος} Επιβλέπων: Δρ. **Μαντάς Παναγιώτης**, Συνεργαζόμενος Ερευνητής Ι.Π.Τ. – Ε.Κ.Ε.Φ.Ε.
«Δημόκριτος»

2^{ος} Επιβλέπων: **Βέρδης Αθανάσιος**, Αναπληρωτής Καθηγητής –Ε.Κ.Π.Α.

3^{ος} Επιβλέπων: Δρ. **Κατσαντώνη Σπυριδούλα**, Συνεργαζόμενη Ερευνήτρια Ι.Π.Τ. - Ε.Κ.Ε.Φ.Ε.
«Δημόκριτος»

Αθήνα, 2023

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο θεσμός της Παράλληλης Στήριξης (Parallel Support) είναι η μορφή της συνδιδασκαλίας που εφαρμόζεται στα ελληνικά σχολεία για άτομα με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Η συνδιδασκαλία έχει στόχο την αποτελεσματική ένταξη των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στον χώρο της γενικής εκπαίδευσης. Σκοπός της παρούσας μεταπτυχιακής εργασίας είναι η καταγραφή των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών της Παράλληλης Στήριξης (ΠΣ) στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση σχετικά με την αξιολόγηση της αποτελεσματικής υλοποίησης του προγράμματος. Η ποσοτική μελέτη διερεύνησε τις απόψεις των εκπαιδευτικών στην αποτελεσματική εφαρμογή του προγράμματος ΠΣ αναφορικά με την ανάπτυξη δεξιοτήτων των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, τον ρόλο των συνδιδασκάλων στην διεξαγωγή της διδασκαλίας, το επίπεδο των συνεργατικών τους σχέσεων και τους παράγοντες που την επηρεάζουν. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 55 εκπαιδευτικοί ΠΣ με επαγγελματική εμπειρία ΠΣ στην δημόσια δευτεροβάθμια εκπαίδευση της περιφέρειας Αττικής. Οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί συμπλήρωσαν ηλεκτρονικά ένα ερωτηματολόγιο ενώ στη συνέχεια τα δεδομένα καταχωρήθηκαν ηλεκτρονικά κι έγινε στατιστική ανάλυση. Τα ευρήματα της έρευνας ανέδειξαν την θετική στάση των εκπαιδευτικών ως προς την αποτελεσματικότητα του προγράμματος στην ενίσχυση των κοινωνικών, γνωστικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων για τους μαθητές με αναπηρίες και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Ωστόσο, εκφράζεται η άποψη ότι ο ρόλος των συνδιδασκάλων της Παράλληλης Στήριξης δεν αναγνωρίζεται ως ισότιμος αυτού των συνδιδασκάλων της Γενικής Εκπαίδευσης, εύρημα που έχει φανεί και σε άλλες έρευνες και αναδεικνύονται οι παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά την μεταξύ τους συνεργασία. Επίσης, οι εκπαιδευτικοί δήλωσαν ότι δεν αισθάνονται τόσο καλά προετοιμασμένοι να συνεισφέρουν στην αποτελεσματική υλοποίηση του προγράμματος της ΠΣ από πλευράς επιμόρφωσης. Τέλος, στην συζήτηση παρουσιάζονται οι προτάσεις βελτίωσης του θεσμού ΠΣ όπως τις ανέδειξαν οι εκπαιδευτικοί και αφορούν στη βελτίωση των ελλείψεων σε υλικοτεχνικές υποδομές και μέσα καθώς και την ανάγκη τόσο για τακτική και συνεχή επιμόρφωση

σε θέματα που αφορούν το πρόγραμμα της ΠΣ όσο και για την συνεργασία των συνδιδασκάλων.

Λέξεις Κλειδιά: συνδιδασκαλία, παράλληλη στήριξη, ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, συνεργασία εκπαιδευτικών, ρόλοι εκπαιδευτικών, απόψεις εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής, δευτεροβάθμια εκπαίδευση

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ainscow, M. (1997b). Towards inclusive schooling, *British Journal of Special Education*, 24(1), 3-6.

Alevriadou, A. & Lang, L. (2011). *Active Citizenship & Contexts of Special Education. Education for the inclusion of all students*. London: Cice.

Almon, F., & Feng, J. (2012, November). *Co- Teaching vs. Solo-Teaching: Effect on Fourth Graders' Math Achievement*. Paper presented at Mid-South Educational Research Association Annual Conference. Lexington, KY.

Anderson, L. M. & Bird, T. (1995). How three prospective teachers constructed three cases of teaching, *Teaching and Teacher Education*, 11(5), 479-499.

Angelides, P., Stylianou, T., & Gibbs, P. (2006). Preparing teachers for inclusive education in Cyprus. *Teaching and Teacher Education*, 22(4), 513-522.

Avramides, E. & Norwich, B. (2002). Teachers' attitudes towards integration/inclusion: A review of the literature, *European Journal of Special Needs Education*, 17, 129-147.

Avramidis, E., & Kalyva, E. (2007). The influence of teaching experience and professional development on Greek teachers' attitudes towards inclusion. *European Journal of Special Needs Education*, 22(4), 367-389.
<https://doi.org/10.1080/08856250701649989>

Barton, L. (2000). Η πολιτική της ένταξης (inclusion). Στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη (Επιμ.). *Σύγχρονες ενταξιακές προσεγγίσεις*. Τόμος Α΄. (σς. 57-70). Αθήνα:Ελληνικά Γράμματα.

Barton, L. (2004). Η πολιτική της ένταξης (inclusion), στο Ζώνιου- Σιδέρη Α. (επιμ.). *Σύγχρονες ενταξιακές προσεγγίσεις: Θεωρία*, σσ. 55-68. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Biklen, D., (1988). The myth of clinical judgement. *Journal of Special Issues*, 44, 127-140.

Cook, L. & Friend, M. (1995). Co-Teaching: Guidelines for creating effective practices. *Focus on Exceptional Children*. 28 (3), 1-16.

Coutsocostas, G.G & Alborz, A. (2010). Greek mainstream secondary school teachers' perceptions of inclusive education and of having pupils with complex learning disabilities in the classroom/school. *European Journal of Special Needs Education*, 25(2), 149-164.

Cumming, M. T. (2012). The education of students with emotional and behavior disabilities in Australia: Current trends and future directions. *Intervention in School and Clinic* 48(1), 54-60.

Davis, K. E. B., Dieker, L., Pearl, C., & Kirkpatrick, R. M. (2012). Planning in the Middle: Co- Planning Between General and Special Education. *Journal of Educational and Psychological Consultation*. 22(3), 208-226.

doi:10.1080/10474412.2012.706561

Devecchi, C., Dettori, F., Doveston, M., Sedgwick, P., & Jament, J. (2012): Inclusive classrooms in Italy and England: the role of support teachers and teaching assistants, *European Journal of Special Needs Education*, 27(2), 171-184.

Dunn, M., (1968). Special Education for the mildly retarded - Is much of it justifiable? *Exceptional Children*, 35, 5-22.

Farell, P. (2000). The impact of research on developments in inclusive education, *International Journal of Inclusive Education*, 4(2), 153-162.

Friend, M., & Cook, L. (2010). *Interactions: Collaboration skills for school professionals*. (6th ed.). Boston, MA: Pearson.

Friend, M., L. Cook, Hurley – Chamberlain, D. & Shamberger, C. (2010). Co - Teaching: An Illustration of the Complexity of Collaboration in Special Education. *Journal of Educational and Psychological Consultation*. 20 (1), 9-27.

Galović, D., Brojčin, B., & Glumbić, N. (2014). The attitudes of teachers towards inclusive education in Vojvodina. *International Journal of Inclusive Education*, 18(12), 1262-1282. <https://doi.org/10.1080/13603116.2014.886307>

- Genova, A. (2015). Barriers to inclusive education in Greece, Spain and Lithuania: results from emancipatory disability research. *Disability & Society*, 30(7), 1042-1054. <https://doi.org/10.1080/09687599.2015.1075867>
- Hadjikakou, K., Petridou, L. & Stylianou, C. (2008). The academic and social inclusion of oral deaf and hard-of-hearing children in Cyprus secondary general education: investigating the perspectives of the stakeholders. *European Journal of Special Needs Education* 23(1), 17-29.
- Hamre B. & Oyler, C. (2004). Preparing teachers for inclusive classrooms : Learning from a Collaborative Inquiry Group. *Journal of Teacher Education*, 55 (2), 154-163.
- Harris, B.M. & Hill, J. (1982). *Developmental teacher evaluation kit*. Austin. TX: Southwest Educational Dev. Lab.
- Hodgson, A., Spours, K. & Waring, M. (2011). *Post-compulsory education and lifelong learning across the UK: policy, organization and governance* (London, IOE Publications).
- Kalyva, E., Gojkovic, D. & Tsakiris, V. (2007). Serbian teachers' attitudes towards inclusion, *International Journal of Special Education*, 22(3), 31-36.
- Karagianni, A. (2015). *Tracking inclusion in teacher's attitudes and classroom practices in Scottish and greek context: A comparative study*. [Doctoral master thesis].University of Glasgow, Scotland.

Karagiannis, A., Stainback, W. & Stainback, S. (1996). Historical overview of inclusion, in Stainback, S. & Stainback, W. (eds). *Inclusion: A guide for educators*, pp. 17-27. Baltimore: Brookes, Pub. Co.

Keefe, B. & Moore, V. (2004). The challenge of co-teaching in inclusive classrooms at the high school level and what the teachers told us. *American Secondary Education*, 32, 77-89.

Kelly, T. (1986). Discussing controversial issues: Four perspectives on the teacher's role. *Theory and Research in Social Education*. 14 (2), 113-138.

Korres K., (2015) Measurements errors, Reliability, Validity.

Koster, M., Nakken, H., Pijl, S. J., & Van Houten, E. (2009). Being part of the peer group: A literature study focusing on the social dimension of inclusion in education. *International Journal of Inclusive Education*, 13(2), 117-140. <https://doi.org/10.1080/13603110701284680>

Kourkoutas, E., Stavrou, P. D., & Loizidou, N. (2017). Exploring Teachers' Views on Including Children with Special Educational Needs in Greece: *Implication for Inclusive Counseling*. *American Journal of Educational Research*, 5(2), 124-130. DOI:10.12691/education-5-2-3.

Koutrouba, K., Vamvakari, M. & Theodoropoulos, E. (2008). SEN students' inclusion in Greece: Factors influencing Greek teachers' stance, *European Journal of Special Needs Education*, 23(4), 413 – 421.

Kozibroda, L. V., Kruhlyk, O. P., Zhuravlova, L. S., & Chupakhina, S. V. (2020). Practice and Innovations of Inclusive Education at School. *International Journal of Higher Education*, 9(7), 176-186. <https://doi.org/10.5430/ijhe.v9n7p176>

Lovey, J. (1998). *Supporting special educational needs in secondary school classroom*. London: Fulton Publications Ltd.

Mastropieri, M. A., Scruggs, T. E., Graetz, J., Norland, J., Gardizi, W., & Mcduffie, K. (2005). Case Studies in Co- Teaching in the Content Areas: Successes, Failures, and Challenges. *Intervention in School and Clinic*, 40(5), 260-270. Doi:10.1177/10534512050400050201

Mavropalias, T. (2018). The Greek Co-teaching Model. In W. Wu & O. T. Ozturk (Eds), *Research Highlights in Education and Science 2018* (pp. 5-16). Iowa: ISRES. Retrieved from: https://www.isres.org/books/chapters/rhes2018-1_31-12-2018.pdf

Mavropalias, T., & Anastasiou, D. (2016). What does the greek model of parallel support have to say about co-teaching? *Teaching and Teacher Education*, 60, 224-233. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2016.08.014>

McCarty, K. (2006). Full inclusion: The benefits and disadvantages of inclusive schooling: http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000_019b/80/28/07/83.pdf

McCormick, L., Noonan, M., Ogata, V., & Heck, R. (2001). Co-Teacher relationship and program quality: *Implications for preparing teachers for inclusive preschool settings. Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities* 36(2), 119-32.

Milathianaki, G. (2020). The inclusive education of children with intellectual disabilities in Greece. In 6ο Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο «Επικοινωνία, πληροφόρηση, ενημέρωση και εκπαίδευση στην ύστερη νεοτερικότητα», Ηράκλειο, 10-12 Ιουλίου 2020.

Morgan, J. L. (2016). Reshaping the Role of a Special Educator into a Collaborative Learning Specialist. *International Journal of Whole Schooling*, 12(1), 40-60.

Murawski, W. W. (2009). *Collaborative teaching in secondary schools: Making the coteaching marriage work*. Thousand Oaks, CA: SAGE Company.

Murawski, W. W. (2010). *Collaborative teaching in elementary schools: Making the co-teaching marriage work!* Thousand Oaks. CA: Corwin Press.

Murawski, W. W., & Hughes. C. E. (2009). Response to intervention, collaboration, and co-teaching: A logical combination for successful systemic change. *Preventing School Failure*53(4), 267–277.

Murawski, W.W., & Dieker, L. A. (2004). Tips and Strategies for Co-Teaching at the Secondary Level. *TEACHING Exceptional Children*, 36(5), 52-58. doi:10.1177/004005990403600507

Naraian, S. (2010). General, special, and inclusive: Refiguring professional identities in a collaboratively taught classroom. *Teaching and Teacher Education*, 26(8): 1677-1686.

Norwich B. (2000). Inclusion in education: from concepts, values and critique to practice. In H. Daniels (ed.) *Special education reformed. Beyond reformed?* (pp. 5-30), London: Falmer Press.

Padeliadu, S., Papanikolaou, G., & Giazitzidou, S. (2014). Implementing inclusive education in Greece through co-teaching. In Conference: 8th International Scientific Conference for Special Education and Rehabilitation, Belgrade, Serbia.

Pappas, M. A., Papoutsis, C., & Drigas, A. S. (2018). Policies, practices, and attitudes toward inclusive education: The case of Greece. *Social sciences*, 7(6), 90. <https://doi.org/10.3390/socsci7060090>

Power-deFur, L. A. & Orelove, F. P. (1996). *Inclusive education: The past, present, and future*. Gaithersburg: Aspen Publishers.

Rosen, E. (2007). *The culture of collaboration: Maximizing time, talent, and tools to create value in the global economy*. San Francisco: Red Ape.

Rytivaara, A., & Kershner, R. (2012). Co-teaching as a context for teachers' professional learning and joint knowledge construction. *Teaching and teacher education*, 28(7), 999-1008. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2012.05.006>

Saloviita, T., & Takala, M. (2010). Frequency of co-teaching in different teacher categories. *European Journal of Special Needs Education*, 25(4), 389–396.

Santamaria, L., & Thousand, J. (2004). Collaboration, co-teaching, and differentiated instruction: A process-oriented approach to whole schooling. *International Journal of Whole Schooling*, 1(1), 13-27.

Sawyer, K. (2007). *Group genius: The creative power of collaboration*. New York: Basic Books.

Scruggs, I. E., Mastropieri, M. A., & McDuffie, K. A. (2007). Co-teaching in inclusive classrooms: A metasynthesis of qualitative research. *Exceptional Children*, 79(4), 392-416.

Sebba, J. & M. Ainscow (1996). International developments in inclusive setting: mapping the issues. *Cambridge Journal of Education* 26 (1), 1-9.

Singh, S., Kumar, S., & Singh, R. K. (2020). A Study of Attitude of Teachers towards Inclusive Education. *Education*, 9(1), 189-197.
<https://doi.org/10.34293/education.v9i1.3511>

Soriano, V., Watkins, A., & Ebersold, S. (2017). Inclusive education for learners with disabilities. *Study Commissioned by the Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs, European Parliament*. Retrieved from:

Strogilos, V., & Stefanidis, A. (2015). Contextual antecedents of co-teaching efficacy: Their influence on students with disabilities learning progress, social participation and behavior improvement. *Teaching and Teacher Education*, 47, 218-229.

Strully, J. L. & Strully, C. (1996). Friendships as an educational goal: What we have learned and where we are headed, in Stainback, S. B. & Stainback, W. C.(eds). *Inclusion: A guide for educators*, pp. 141-154. Baltimore: P. H. BrookesPublications.

Takala, M., R. Pirttimaa, and Törmänen, M. (2009). Inclusion in special education: The role of special education teachers in Finland. *British Journal of Special Education*, 36(3), 162–173.

Takala, M., & Malmivaara U. L. (2012). A one-year study of the development of co-teaching in four Finnish schools. *European Journal of Special Needs Education* (27)3, 373-390.

Thomas, G., & Loxley, A. (2007). *Deconstructing Special Education and Constructing Inclusion* (2nd Edition). Maidenhead: Open University Press.

Tomlinson, S., (1982). *A Sociology of Special Education*. London: Routledge Kegan & Paul.

Tsakiridou, H., & Polyzopoulou, K. (2014). Greek teachers' attitudes toward the inclusion of students with special educational needs. *American Journal of Educational Research*, 2(4), 208-218. DOI:10.12691/education-2-4-6

Tzivinikou, S. (2015). Collaboration between general and special education teachers: Developing co-teaching skills in heterogeneous classes. *Problems of Education in the 21st Century*, 64, 108-119. Available at: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=955350>

UNESCO. (1990). *World Declaration on Education for All*. Paris: UNESCO.

UNESCO. (1994). *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*. Adopted by the World Conference on Special Needs Education: Access and Quality. Salamanca, Spain, 7-10 June.

Watkins, A. (ed.) (2003). *Αρχές-Κλειδιά της Ειδικής Αγωγής*. Odense, Denmark: European Agency for Development in Special Needs Education.

Yoshida, R. K. & Ketzenberger, K. Y. (2000). Mainstreaming, in Reynolds, G. R., Mann, L. & Flecher-Jansen, E. (eds). *Encyclopedia for Special Education: A 203 reference for the education of the handicapped and other exceptional children and adults*, Vol. 2, pp. 11-32. New York: John Wiley and Sons.

Zoniou-Sideri, A., & Vlachou, A. (2006). Greek teachers' belief systems about disability and inclusive education. *International Journal of Inclusive Education*, 10(4-5), 379-394.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

[http:// www.educationengland.org.uk](http://www.educationengland.org.uk), The history of education in England
(τελευταία πρόσβαση Ιούνιος 2023)

<http://www.unescobkk.org/education/inclusive-education/what-is-inclusive-education/background/>) (τελευταία πρόσβαση Ιανουάριος 2013) (**UNESCO,2013**)

United States Department of Education, Office of Special Education and Rehabilitative Services, 2012,

<https://www.usa.gov/agencies/office-of-special-education-and-rehabilitative-services>

<http://www.komvos.edu.gr> (Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 2023)

Λεξικό Τριανταφυλλίδη στο (<http://www.komvos.edu.gr>)

U.S. Department of Education, 2002, <https://nces.ed.gov/pubs2002/2002025.pdf>

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αλευριάδου, Α., Γκιαούρη, Σ. & Παυλίδου, Κ. (2016). *Διαχείριση προκλητικών συμπεριφορών σε άτομα με νοητική αναπηρία*. Αθήνα: Πεδίο.

Δόικου, Μ. (2000). Η κατάρτιση των εκπαιδευτικών σε θέματα Ειδικής Αγωγής: Διερεύνηση της προσφοράς μαθημάτων Ειδικής Αγωγής στα Παιδαγωγικά Τμήματα της Ελλάδας. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 30, 27-64.

Ζώνιου - Σιδέρη, Α. (2000). *Η αναγκαιότητα της ένταξης : προβληματισμοί και προοπτικές*. Στο Ζώνιου - Σιδέρη, Α. (επιμ.), *Ένταξη : Ουτοπία ή πραγματικότητα; Η εκπαιδευτική και πολιτική διάσταση της ένταξης μαθητών με ειδικές ανάγκες*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (1996). *Οι ανάπηροι και η εκπαίδευσή τους : Μια ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση της ένταξης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (1998). *Οι ανάπηροι και η εκπαίδευσή τους. Μια ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση της ένταξης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2004). *Η αναγκαιότητα της ένταξης: Προβληματισμοί και προοπτικές*, στο Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (επιμ). *Σύγχρονες ενταξιακές προσεγγίσεις: Θεωρία*. σελ. 29-54, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Κόμπος, Χ. (1992). *Ο θεσμός της ένταξης παιδιών με ειδικές ανάγκες στα δημοτικά σχολεία και οι υποχρεώσεις της κοινωνίας και του κράτους*. Αθήνα: Βιβλία για όλους.

Μαυροπαλιάς, Τρύφωνας Λ. «Αξιολόγηση του προγράμματος της παράλληλης στήριξης». Διδακτορική διατριβή, ΠΔΜ, 2013.

Παντελιάδου, Σ., & Πατσιοδήμου, Α. (2000). *Στάσεις και απόψεις των εκπαιδευτικών για την επιμόρφωση στην ειδική αγωγή*. Θεσσαλονίκη: ΥΠΕΠΘ, Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, Κέντρο εκπαιδευτικής Έρευνας. Ενέργεια 3.2.β. Έρευνα.

Παπαναούμ, Ζ. (2004). *Το επάγγελμα του εκπαιδευτικού*. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Παπαναστασίου, Φ. (2016). Η σημασία της παράλληλης στήριξης των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

<https://eidikospaidagogos.gr/simasia-parallili-stiriksi-amea/>

Σιώμκος Γ., Βασιλακοπούλου Α., (2005). *Εφαρμογή Μεθόδων Ανάλυσης στην Έρευνα Αγοράς*. Εκδόσεις Αθ. Σταμούλης, Αθήνα (σ. 301).

Σούλης, Σ. (2008). *Ένα σχολείο για όλους. Από την έρευνα στην πράξη: Παιδαγωγική της ένταξης*. Τόμος Β'. Αθήνα: Gutenberg.

Σούλης, Σ.-Γ. (2002). *Παιδαγωγικής της ένταξης: Από το «σχολείο του διαχωρισμού» σε ένα «σχολείο για όλους»*, Τόμος Α'. Αθήνα: Τυπωθήτω – Δάρδανος.

Στέφα, Α. (2001-02). Πρακτικές ένταξης και συνεκπαίδευσης στο γενικό σχολείο – Κριτική Προσέγγιση. *Θέματα Ειδικής Αγωγής*, 15, 71-74.

Τζουριάδου Μ (2000). Παιδιά με ειδικές ανάγκες στο περιθώριο της κοινωνικής ζωής: η κοινωνική κατασκευή της αναπηρίας στο (επιμ. Κυπριωτάκης Α.), *Πρακτικά Συνεδρίου Ειδικής Αγωγής*, σ. 120-128, ΠΤΔΕ, Σχολή Επιστημών Κρήτης, Ρέθυμνο.

Τζουριάδου, Μ. (1995). *Παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Μια ψυχο-παιδαγωγική προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: «Προμηθεύς».

Φύτρος, Κ. (2006). *Η πληροφορική στην ειδική αγωγή*, ανακτήθηκε τον Απρίλιο 2013 από το δικτυακό τόπο:

http://www.gymit.gr/CD_ROM_Ekpaideftikou_/files/amea.pdf

Χρηστάκης, Κ. (2002). *Διδακτική προσέγγιση παιδιών και νέων με μέτριες και σοβαρές δυσκολίες μάθησης*. Αθήνα: Ατραπός.

Λαϊνά, Μ. & Παπαδοπούλου, Κ. (2016). Διερεύνηση των αντιλήψεων εκπαιδευτικών Γυμνασίων σε σχέση με την επιμόρφωση στην Ειδική Αγωγή. *Πρακτικά 5^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Επιστημών Εκπαίδευσης «Λειτουργίες νόησης και λόγου στη συμπεριφορά, στην εκπαίδευση και στην ειδική αγωγή»*, 19-21 Ιουνίου 2015 (σ. 754-763). Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τομέας Ειδικής Αγωγής και Ψυχολογίας Π.Τ.Δ.Ε., Κέντρο Μελέτης Ψυχοφυσιολογίας και Εκπαίδευσης.

Ψύρρα Ελισσάβετ, « Η υλοποίηση του προγράμματος της Παράλληλης Στήριξης στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα», Μεταπτυχιακή Εργασία , ΠΔΜ, 2017.

NOMOI

Νόμος 1143/1981. Περί ειδικής αγωγής, ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, απασχολήσεως και κοινωνικής μερίμνης των αποκλινόντων εκ του φυσιολογικού ατόμων και άλλων τινών εκπαιδευτικών διατάξεων. ΦΕΚ της 31^{ης} Μαρτίου 1981, τ. Α' αριθμ. Φυλλ. 80. Διαθέσιμο στο:

<https://www.enomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-1143-1981.html>

Νόμος 1566/1985. Δομή και λειτουργία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ της 30ης Σεπτεμβρίου 1985, τ.Α'.αριθμ. Φυλλ. 167. Διαθέσιμο στο:

<https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-1566-1985.html>

Νόμος 2817/2000. Εκπαίδευση των Ατόμων με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες και Άλλες Διατάξεις. ΦΕΚ της 14ης Μαρτίου 2000, τ. Α'. αριθμ. Φυλλ. 78. Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-2817-2000.html>

Νόμος 3699/2008. Ειδική Αγωγή και εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. ΦΕΚ της 2ας Οκτωβρίου 2008, τ. Α'. αριθμ. Φυλλ. 199. Διαθέσιμο στο:

<https://edu.klimaka.gr/sxoleia/eidikh-agwgh/2047-eidiki-agwghekpaidevsh-atomwn-me-anaphria-kai-eidikes-ekpaidevtikes-anagkes>

Ν. 4186/2013. Αναδιάρθρωση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και λοιπές διατάξεις. Εφημερίδα της Κυβέρνησης (ΦΕΚ 193/Α/17-09-2013).

Ανακτήθηκε από:

https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2018/N_4186_2013_fek193.pdf

Νόμος 4368/2016. Μέτρα για την επιτάχυνση του κυβερνητικού έργου και άλλες διατάξεις. Εφημερίδα της Κυβέρνησης (ΦΕΚ 21/Α/21-2-2016).

Διαθέσιμο στο:<https://www.e-nomothesia.gr/kat-ygeia/nomos-4368-2016.html>

Νόμος 4547/2018. Αναδιοργάνωση των δομών υποστήριξης της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ της 12ης Ιουνίου 2018, τ. Α'. αριθμ. Φυλλ. 102. Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/katekpaideuse/nomos-4547-2018-phek-102a-12-6-2018.html>

Νόμος 4547/2018. Ενιαίος Κανονισμός λειτουργίας των Κέντρων Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης (Κ.Ε.Σ.Υ.) και ειδικότερα καθήκοντα και αρμοδιότητες του προσωπικού τους. Εφημερίδα της Κυβέρνησης (ΦΕΚ 5614/Β/13-12-2018). Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/katekpaideuse/nomos-4547-2018-phek-102a-12-6-2018.html>

Ν. 4823/2021 Αναβάθμιση του σχολείου, ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις. Εφημερίδα της Κυβέρνησης (ΦΕΚ Α 136 - 03.08.2021). Διαθέσιμο στο: <https://www.forin.gr/laws/law/4025/n-4823-2021#!/?article=48481>

Ανάλυση Συνεπειών Ρύθμισης ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ (2021). Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων. Ανάκτηση: <http://www.opengov.gr/ypεpθ/?p=5916>